

Az alsólendvai

*A muravidéki
Zala György-év
alkalmából*

ZALA GYÖRGY

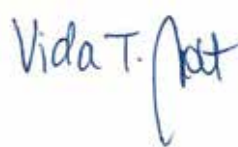
A szobrász hazatér

Vannak idők, amikor a csillagok állása meghatározó. Vannak vidékek, amelyekhez szorosan tapad a táj szelleme. Vannak személyek, akik ösztönösen jó adottságokkal rendelkeznek. Amikor ez mind együtt van, akkor születnek a nagy dolgok, a fontos emberek, a zsenik. Alsólendván 1858 áprilisában minden adott lehetett ahhoz, hogy itt szülessen meg városunk egyik legnagyobb dicsősége, Zala György. Az a Zala György, aki hosszú évek „száműzetése” után az 1990-es években úgy „tért vissza” Lendvára, hogy sokan csak akkor döbbentek rá, mekkora egyéniséggel lettünk gazdagabbak. Itthon. Mert a történelmi Magyarország sokkal jobban ismerte alkotásait és nevét, mint mi. Vele kapcsolatosan is bebizonyosodott a közmondás, miszerint senki sem lehet próféta a saját hazájában. Igaz, szülővárosában az Alsólendvai Polgári Iparos Olvasókör már 1907-ben dísztagjává választotta, Gábor Zoltán pedig 1974-ben olajfestményen örökítette meg a millenniumi szobrász szülőházát, de alakja valahogy nem lett szélesebb körben ismert. Az azóta eltelt húsz évben a muravidéki magyar intézmények évről évre próbálják ismertebbé tenni a szobrászgénius életét és alkotásait, a Lendva Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösségnek köszönhetően pedig – rövidebb megszakításokkal – idestova tíz éve rendszeresen megemlékezünk erről a jeles emberről, akit a 19. és 20. század fordulóján monumentális neobarokk szobrai tettek híressé Európa-szerte. Azóta is törleszteni próbálja az adósságot a szülőváros. 2008-ban Király Ferenc hazai szobrászművésznak köszönhetően a Makovecz-palota előtt felállításra került Zala György mellszobra. Az előtte elterülő tér is az ő nevét viseli, sőt egy évvel később, 2009-ben a szülőháza helyén egy emléktábla is helyet kapott. A lendvai várban emlékszobája is van. Lassan tényleg törlesztünk. De eléggé? Tényleg tudatában vagyunk annak, hogy a Lendva-hegy lankái alatt mekkora művész született? Tudatában vagyunk annak, hogy Budapesten lépten-nyomon az ő szobraiba botlunk? Sokszor azt érezhetjük, hogy nem. Van pótolnivaló! Ezért mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy Lendváról az embereknek világszerte Zala György jusson az eszébe. Ez a mi feladatunk. Ezzel a kiadvánnyal is tenni szeretnénk ennek érdekében, és azért is, hogy végre mindannyiunk szívébe örökre hazatérjen a nagy művész.

Horváth Ferenc,
az MMÖNK
Tanácsának elnöke

Vida Törnar Judit,
az LKMÖNK
Tanácsának elnöke

Bence Lajos

Óda a hazatérőhöz

„hogy gyávasággal senki a föld alatt nyugvó elődök
Hősi nevére rút szégyent ne hozzon...”

Alkaiosz

I.

Boldog lehet, ki kerülőkkel,
dűlőutak mentén,
kertek alatt végül
mégis hazatalál.

Isten! Mivé lesz a KŐ is
háromnegyed évszázad után...
mivé szelídülhet a kín,
mivé nemesül a pusztulás.
Mit építhet itt a szenny,
rombol a törvény?
Miféle kór, miféle mákony
hatalma testesül, miféle
önként-halál?

Nem volt másként soha...
Nem volt másabb a sors,
a gonosz mostoha. Se jó, se
rossz, se kegyeske:
messzire esett innen
Aquincum, Aquileia,
még messzebb Róma.
Nem énekelt itt Homérosz,
Vergilius, sem Horatius.
Huzatos hely, vad hordák
Tanyája voltál, Halicanum.

E boreaszi fagyban
nem virult mandula,
csíraban fagyott
meg minden vágytól
duzzadó akarat.
(Délben kelt itt
a nap...)
A hordó is savanyú
bort érlelt – nem
isteni ambróziát.
Dalnok, piktor
„istenhozta” helyett
sunyi mosolyra talált.

II.

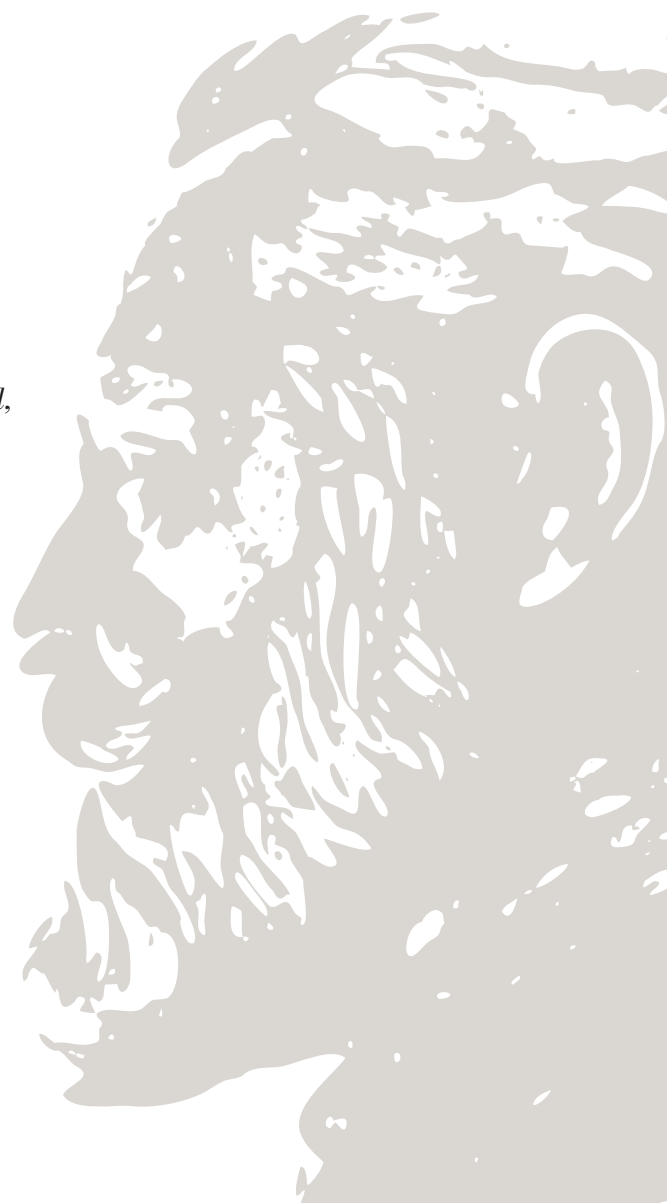
Az élet, annak rajza is
másodlagos: ami fontos, a Mű maga;
a kő, a gipsz, a véső, a kalapács,
az isteni sugallatú forma.
Mayer Zala, vésőd alól dicső
múltunk mázsás törvénye perel;
gyors tekintetű, párducos Árpád
és a Hét Vezér, s bár „egyetlen
négyzetcentiméterük sem hiteles”,
mégis hisszük, így jöhettek csak,
lobogó ingujjban, fölkinálva nekik
magát a végtelen róna, ki nem
elégített gyönyörű lány, Pannónia.
Nem ágról szakadt, nem kiűzött horda
– fejedelmi arc és fejedelmi külső.
Hogyan is kezdhethék ki
a súlyos palástot fém-molyok?
(A fátyol alól is könnyű
angyal mosolyog.) Csernoch János
azóta is visszakéri, „amit
életében megmenteni nem tudott”.
Aradon csákányos kezektől,
a Téren mákonyos eszméktől
megtépázva az allegória,
s a Kerepesiben kuncog
a mosottkő... – szegény,
szegény Mayer Zala.

Vágd bele a vésőt, formáld kalapáccsal,
ha kell, hogy harangként konduljon,
hang- és szótalánul ne legyen
a száj, lelkedből adj hozzá,
csak már mozduljon;
és feszüljön az izomzat,
adj kezükbe nyilat
vagy hangszert – csak így
ne hagyd őket, az elmenőket,
a történelem árváit.
Vagy hívd cinkostársadat,
az eróziót segítségül – csak így
ne maradjon, csak így ne hagyd!
Vagy másképpen tégy csodát!
Régóta hiányzik már egy új
csipkebokor-fellobbanás.
Így tán beteljesül a régi vágy:
„Isten is megáldja a hazát!”

III.

Ki tudja, elmenni
vagy visszatérni könnyebb.
Simogató mosolyt küldeni
fának, erdőnek.
Tudod, itt már a hősök is
meghaltak, de még moccan
a kiszikkadt csontváz.
Naponta pislákolva gyullad
ki bennünk egy-egy régi láng.
Néhai ünnepelt, Mayer Zala,
légy üdvözölve nálunk.
Amazonaszi rengetegbe
tévedt Odüsszeusz, ki hosszú
bolyongás után végre
hazatalált.

Lendva, 1996. október–november

Zala György élete

Zala György Mayer György néven látta meg a napvilágot 1858. április 16-án Alsólendván, egy háromgyerekes család középső gyerekeként. Nővére, Leona 1851-ben született, húga, Gizella pedig egy évvel a fiú születését követően. A pápai származású apának, Mayer Ferencnek porcelángyára volt. Az üzlet azonban nem ment jól, ezért Kalivoda Katalinnak, az édesanyjának állást kellett vállalnia. 1863-ban a csáktornyai népiskolában helyezkedett el tanítónőként, de nemsokára súlyosan megbetegedett, és 1867-ben meghalt. Mayer Ferenc ekkor döntötte el, hogy felhagy alsólendvai vállalkozásával, és a családját Városlőre költözteti, ahol csatlakozott fivére családi vállalkozásához.

Az ifjú György apja testvéréhez, Juliannához és annak férjéhez, Láng Mihályhoz került. Lángék Pesten járták iskolába, ahol 1876-ban sikeresen befejezte a főreáltanodát. Ugyanebben az évben beiratkozott a Mintarajztanodába, mivel rajztanár szeretett volna lenni. Hogy ehelyett inkább a szobrászat felé fordult, feltehetőleg szobrásztanárának, Huszár Adolfnak az érdeme lehetett. Az ifjú György az 1879/80-as tanévet a bécsi Kunstakademie-n töltötte. Első ismert alkotása, a Nymphával enyelgő faun 1879-ben készült el. A szobron az évszám megjelölése mellett a Zala szignó szerepel. Ez azért érdekes, mert a művész csak 1882-ben kérvényezte családneve megváltoztatását, amit a belügyminisztérium 1883-ban hagyott jóvá.

Zala Bécsből Münchenbe ment. A bajor fővárosban született meg a Fél a baba című alkotása, amelyet 1882-ben a Műcsarnok őszi kiállítására küldött Budapestre. Ugyanúgy a Műcsarnok őszi kiállítására küldte 1884-ben Münchenből a Mária és Magdolna című kompozíciót, amelyet a zsűri nagydíjjal jutalmazott. A zsűri elismerése mellett a fiatal művész tehetségével József főherceg és családja megbecsülését is kivívta, akik meghívták Alcsútra, hogy készítse el József nádor fogadalmi szobrát. Zala ekkortájt tért vissza véglegesen Budapestre.

1885-ben készítette el első jelentősebb portréját, éspedig a kor ünnepest színésznőjéről, Blaha Lujzáról. Ugyanabban az évben alkotta meg – József főherceg megrendelésére – Mária Dorottya főhercegnő mellszobrát. Az igazi hírnevet azonban nem a portrék, hanem a köztéri alkotások hozták el számára. 1885-ben meghalt egykori tanára, Huszár Adolf, és Zalát bízták meg a mester munkájának, az aradi Szabadság-szobornak a befejezésével. A szoborcsoport 1890-re készült el. Az avatást óriási érdeklődés övezte, ami tovább növelte Zala hírnevét. Még a Szabadság-szobor készítése idején, 1887-ben részt vett az Arany János-emlékmű

pályázatán, de kétszer is alulmaradt Stróbl Alajossal szemben. 1888-ban bemutatta a Honvéd-szobor tervének első változatát, a szoboravatásra 1893-ban került sor a budai várban. Miközben az ország 1890-ben az aradi Szabadság-szobor avatására készült, elhunyt gróf Andrássy Gyula, a kiegyezés utáni első miniszterelnök. Az országgyűlés még abban az évben határozatot hozott egy őt ábrázoló emlékmű felállításáról. A szoborállító-bizottság 1893-as határidővel meghirdetett pályázatán Zala Schickedanz Albert építésszel közösen készített tervvel szerepelt, amellyel elnyerték az első helyet.

1894-ben Zala közvetlen megbízást – egyes források szerint magától Wekerle Sándortól – kapott a Millenniumi emlékmű elkészítésére vonatkozóan. A grandiózus szoborcsoport ikonográ-

fiai tervét maga a kormányzat határozta meg, míg az oszlopcsarnokot Schickedanz tervezte. Az emlékmű a millennium évére nem készült el, sőt a későbbiekben is többször módosult az átadás időpontja. Végül 1929-ben adták át. Zala az egyre dráguló alapanyagok, illetve a későbbi infláció miatt nem tudta tartani a szerződésben foglaltakat. Többször is pénzt kért a minenkori miniszterelnöktől, 1915-ben pedig Lechner Ödön tervezte villáját és műtermét is eladta. Az emlékmű elkészültének kitolódása miatt egyéb vállalt munkáit sem tudta időben befejezni, ami csak tetézte anyagi gondjait.

1921-ben Hikisch Rezső építésszel együtt elnyerte az Erzsébet királyné-emlékszobor pályázatát. A szobrot 1932-ben állították fel a pesti Duna-parton. 1925-ben felkérték a nagykorösi világháborús emlékmű elkészítésére. Az 1930-as évek elején még kapott néhány köztéri felkérést, amelyek közül Tisza István emlékművét azért érdemes megemlíteni, mert az 1934-ben leleplezett szobor Zala utolsó munkája.

Zala György magánéletéről keveset tudni. Annyi bizonyos, hogy Budapesten hosszabb ideig együtt élt Gizella húgával, aki a háztartást vezette. Egyes visszaemlékezések szerint Zala szerette a nők társaságát, de házasságra csak idős korában adta a fejét. 1924-ben vette feleségül a nála 24 évvel fiatalabb Klug Klotildot. A házasságból nem született gyerek.

Az 1930-as évekre annyira megromlott az anyagi helyzete, hogy könyvtárát és modellgyűjteményét felajánlotta megvételre az államnak. A Munkácsy-céh közbenjárására szerény nyugdíjhoz jutott, de az nem volt elegendő az addig felhalmozott adósság törlesztésére. A pénzügyi gondok mellett egészségügyi problémái is voltak, állapota rohamosan romlott. Élete utolsó napjait a Pajor szanatóriumban töltötte, ahol 1937. július 31-én hunyt el.

Fél a baba

A müncheni évek alatt készült szobrot 1882-ben küldte a Műcsarnok őszi kiállítására. A hazai közönség ekkor találkozott először Zala művészetével, és a szakma, illetve a kritika is pozitívan fogadta. A művész későbbi alkotásain nem igazán találkoztunk zsánermotívumokkal. Az eredeti szobron az évszám megjelölése mellett a Zala aláírás szerepel, bár a családnév megváltoztatására hivatalosan csak 1883-ban került sor. A kompozíció a csecsemőjét egy hatyútól oltalmazó anyát elevenít meg. A képen látható alkotást 1936-ban állították fel a Szent László téren. Az eredeti szobor holléte eddig ismeretlen.

*Zala György:
Fél a baba.
Budapest, Szent László tér,
1882 (1936).
(Fotó: Meszelics László)*

Mária és Magdolna

Zala 1884-ben Münchenből küldte a Műcsarnok őszi kiállítására a Mária és Magdolna című, gipszben megformált kompozíciót. Ez volt az első kiállítás, amelyen a szobrászatra is kiterjesztették a díjat, és Zala György alkotása el is nyerte azt. A pályatárs Fadrusz János egy levelében Pietà-nak nevezte a kompozíciót, azonban Krisztus, a Pietà-ábrázolások kulcsszereplője itt nincs jelen. A fiatalabb nő, Magdolna arckifejezésén a gyermekét veszített anya fájdalma tükröződik. Zala később a Fájdalom című munkájában különálló motívumként is megalkotta Magdolna fejét. Máriának a reményvesztett nő felé nyújtott jobbjá együttérzést és elfogadást közvetít.

*Zala György:
Mária és Magdolna.
MNG ltsz. 6130, 1884.*

Szabadság-szobor

Arad városa 1877-ben pályázatot írt ki az aradi vértanúk emlékművének elkészítésére. Az első helyezett Huszár Adolf terve lett, és az 1883-ban megkötött szerződés értelmében az alkotásnak a szabadságharc kitörésének 50. évfordulójára, azaz 1888-ra kellett volna elkészülnie. Huszár azonban 1885-ben váratlanul elhunyt, és az emlékmű befejezésével egykori tanítványát, Zalát bízta meg. Mivel Zala átfogalmazta Huszár terveit, illetve más munkákon is dolgozott, az alkotás nem készült el a kitűzött határidőre, és a nagy érdeklődés kísérette ünnepélyes leleplezésre csak 1890. október 6-án került sor. A kompozíció központi alakja Hungária, aki babérkoszorút tartva hirdeti a szabadságharc és a mártírok dicsőségét. Alatta a szabadságharc egyes állomásait megelevenítő szimbolikus csoportok láthatók (Ébredő szabadság, Harckészség, Áldozatkészség, Haldokló harcos). A talapzaton az aradi vértanúk arckép-domborművei láthatók. Az emlékművet a román hatóságok 1925-ben lebontatták. 2004-ben újra felállították jelenlegi helyén, a „Megbékélés parkban”.

Zala György:
Szabadság-szobor.
Arad, Tűzoltó tér, 1890.
(Fotó: Siska-Szabó Hajnalka)

Millenniumi emlékmű

Zala 1894-ben kapott közvetlen megbízást a magyar honfoglalás ezeréves jubileumának emléket állító Millenniumi emlékmű elkészítésére. A szoborcsoport ikonográfiai tervét a kormányzat határozta meg, az oszlopcsarnokot pedig Schickedanz Albert tervezte. Az emlékművet a millennium évére nem sikerült befejezni, és – kibővítve a nagy háborúban elesett katonáknak emléket állító Hősök emlékkövével – csak 1929-ben adták át. A kompozíciót a középen elhelyezett, 36 méter magas oszlopon álló Gábriel arkangyal uralja. Egyik kezében a magyar koronát, a másikban az apostoli kettős keresztet emeli a magasba úgy, ahogy azt a legenda szerint Szent István álmában tette. Gábriel útmutatóként magasodik az oszlop talapzatán elhelyezett, lóháton ülő hét vezér fölé. A központi szoborcsoport mögött kétoldalt egy-

*Zala György:
Millenniumi emlékmű.
Budapest, Hősök tere, 1929.
(Fotó: Meszelics László)*

egy félköríves kolonnád húzódik. A két oszlopcsarnokban a magyar történelem hét-hét neves személyiségének bronzszobra áll, míg a nyitott szoborfülkék kőlabazatán elhelyezett domborművek az adott személyiség korára vagy tevékenységére jellemző történelmi jelenetet ábrázolnak. A Habsburg uralkodóházból származó királyok szobrait 1945 után a pártvezetés eltávolíttatta, helyükre a magyar nemzeti szabadságküzdelmek vezető alakjai kerültek. Az oszlopcsarnokok belső végein, a kolonnádok tetején egymással szembe néz a Háború és a Béke kocsija. A bal oldali árkádsor másik, külső oldalán a Munka és a Jólét, a jobb oldalin pedig a Tudás és a Dicsőség allegorikus bronzfigurái állnak. A szobrokat mind Zala tervezte, de a kivitelezés során – főleg a királyszobroknál – más szobrászok is segítették a munkáját.

Honvéd-szobor

Az Országos Honvédegylet hivatalosan 1889-ben bízta meg Zalát a honvédek tiszteletére állítandó emlékmű elkészítésével, a szobrász azonban már 1888-ban bemutatta a szobor első tervét, amelyet később módosított. Az aradi Szabadság-szoborhoz hasonlóan a zászlós honvéd fölé itt is a babérkoszort tartó Hungária tornyosul. A honvéd egy törött ágyúra tapos, amely a győzelmet jelképezi. A talapzaton, amely Schickedanz Albert munkája, az úgynevezett „beszélő virágok” kompozíció kapott helyet. Ezek a virágok egy-egy, a szoborhoz kapcsolódó eszmét jelenítenek meg. A szobor leleplezésére 1893. május 21-én került sor a budai Dísz téren. A szobor helye és avatásának ideje nem volt véletlen választás: a Görgey Artúr vezette honvédek 1849. május 21-én a közelben törtek be a várba.

*Zala György: Honvéd-szobor.
Budapest, Dísz tér. 1893.
(Fotó: Meszelics László)*

Gróf Andrássy Gyula lovasszobra

1890 elején elhunyt Andrássy Gyula, a kiegyezés utáni első miniszterelnök. Emlékének megörökítését az országgyűlés törvénybe foglalta, majd megalakult a szoborállításért felelős bizottság. Az 1893-as határidővel kiírt pályázaton Zala Schickedanz Albert építésszel közösen vett részt, és el is nyerték az első díjat. A két művész a már akkor Andrássyról elnevezett út végén található térre tervezte az alkotást, ahol – a mai Millenniumi emlékmű helyén – akkor még csak az Ybl Miklós tervezte Gloriette állt. A szobrot a tervek szerint oszlopcsarnokos építmény vette volna körül. A szobor helyeként több lehetőség is felmerült, végül 1906-ban az Országház déli szárnyánál kapott helyet. A talapzaton – amely Foerk Ernő munkája – két, Andrássy politikai életének legfontosabb mozzanatait ábrázoló dombormű került elhelyezésre: I. Ferenc József magyar királlyá és Erzsébet magyar királynévá koronázása, illetve a bécsi kongresszus. A második világháborúban az emlékmű megrongálódott, majd eltávolították, bronz anyagát pedig beolvasztották más szobrokba. A Kossuth tér rekonstrukciója során az alkotást 2016-ban újra felállították.

*Zala György:
Gróf Andrássy Gyula lovasszobra.
Budapest, Kossuth Lajos tér.
1906 (2016).
(Fotó: Meszelics László)*

A Bayer–Krucsay család síremléke

Zala György első funerális alkotását, Laborfalvi Róza síremlékét 1887-ben készítette. Ezt követően politikusok, művészek, tisztségviselők, egyéb hírességek síremlékeire kapott megbízást. A síremlékeken gyakran megjelenik az elhunyt portréja, de van olyan is, amelyen Zala sajátos szimbolikát alkalmazva próbált emléket állítani az elhunytaknak. Az utóbbi csoport egyik legszebb példája a Bayer–Krucsay család síremléke. A fekete gránitból készített fülkearchitektúrán egy fehér márványból faragott női akt pihen. A két szín az életre és a halálra utal. A nőalak nem elvesztést vagy elmúlást sugall, hanem leginkább melankóliát és beletörődést.

*Zala György:
A Bayer–Krucsay
család síremléke.
Budapest, Fiumei Úti Sírkert,
bal oldali árkádsor. 1924.
(Fotó: Meszelics László)*

Erzsébet királyné emlékszobra

1898 szeptemberében elhunyt Erzsébet királyné. A magyar országgyűlés még abban az évben kimondta, hogy Budapesten szobrot kell állítani a tiszteletére. Az 1900-ban meghirdetett pályázaton Zala György Bálint Zoltán és Jámbor Lajos építészekkel közösen indult. Az 1902-es elbírálás viszont eredménytelenül zárult, ezért a pályázatot 1903-ban megismételték. Ekkor Zala munkája a legjobbak közé került, de nyertest nem hirdettek. A pályázatot 1913-ban és 1916-ban megismételték. Az utóbbin Teles Edének jutott az első díj, de a terv – valószínűleg a világháború kitörése miatt – megvalósulatlan maradt. Az 1921-es pályázaton a bírálóbizottság Zala és Hikisch Rezső építész közös tervét találta a legjobbnak. Ekkor a Margitszigetet jelölték ki a szobor helyéül, végül 1932-ben a pesti Duna-parton állították fel, ahol 1953-ig volt látható. 1986-ban tették újra közszemlére a szobrot (az építészeti elemek nélkül!) ott, ahol ma is áll, az Erzsébet híd budai hídfőjénél.

*Zala György:
Erzsébet királyné emlékszobra.
Budapest, Döbrentei tér. 1932.
(Fotó: Meszelics László)*

Gróf Tisza István emlékműve

A Tisza István-emlékbizottság 1928 tavaszán országos gyűjtést indított gróf Tisza István, az 1918-ban meggyilkolt miniszterelnök szobrának felállítására. A szobor helyéül a Kossuth Lajos tér északi oldalán található parkot jelölték ki. A pályázaton Zala György és Orbán Antal terve nyerte az első helyet. Az 1934. április 22-én felavatott szobor Zala György utolsó monumentális alkotása. A kompozíció a hatalmas architektúrai elem köré épül fel: a négy háromnegyedes dór oszlop egy felső posztamentus tartóelemei, amelyen az oroszlánt megmaró kígyó látható. A jelenet Tisza István meggyilkolását jelképezi. Alatta a főtengelyben az államférfi egész alakos szobra kapott helyet. Körülötte négy allegorikus csoport látható: a Földművelés, a Katona búcsúja, a Munka és a Tudomány. A talapzat Foerk Ernő munkája. Az emlékmű a II. világháború alatt megsérült, majd 1945 tavaszán ismeretlenek megrongálták, és 1948-ig több fázisban lebontották (a főalakot beolvasztották). A rekonstruált emlékművet 2014-ben állították vissza eredeti helyére.

*Zala György:
Gróf Tisza István emlékműve.
Budapest, Kossuth Lajos tér. 1934.
(Fotó: Meszelics László)*

I. világháborús hősi emlékmű

Dezső Kázmér, Nagykőrös polgármestere 1925-ben bízta meg Zalát a város hősi halottai emlékművének elkészítésével, és két év múlva, 1927-ben már fel is avatták az alkotást. A kompozíció főalakja ebben az esetben is Hungária, aki a kezében a dicsőség szimbólumát, babérágakat tart. Mögötte az oroszlán jelenik meg a hűség jelképeként. A talapzat központi tábláján a halottak nevei olvashatók. Kétoldalt figurális domborművek láthatók: az egyik a harcoló katonák, a másik az elesett katonákat sirató asszonyok.

Zala György:
I. világháborús hősi emlékmű.
Nagykőrös, Hősök tere. 1927.
(Fotó: Nagykőrös Város
Önkormányzata)

AZ ALSÓLENDVAI ZALA GYÖRGY

A Népújság melléklete a muravidéki Zala György-év alkalmából, Kiadja a Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet – Lendva

A kiadásért felel: Tomka Tibor, Szerkesztette: Pisnjak Atilla, Király M. Jutka, Szöveg: Pisnjak Atilla

Grafikai terv: Meszelics László, Lektor: Böröcz Nándor,

Nyomda: Schwarz d.o.o., Példányszám: 5000

A címlapon a Zala György-szobor Lendván (Király Ferenc alkotása), a borító hátoldalán Gáriel arkangyal szobra a Millenniumi emlékműről.